

УДК 327.5:355.02

Вероніка Урденко

**ВПЛИВ
ПОВНОМАСШТАБНОГО
ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ НА
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ЯПОНІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСІ**

Стаття присвячена питанню про побудову та формування концепції національної безпеки Японії на сучасному етапі з урахуванням контексту повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Безумовно, переосмислення та видозміна оборонної й безпекової стратегій Японії як держави-учасника у регіоні, який переживає стабільну мілітаризацію в нинішній міжнародній кон'юктурі, буде викликати повсякчасну зацікавленість як і зі сторони потенційних держав-конкурентів, так і зі сторони аналітиків та науковців. Автор акцентує свою увагу на змінених постулатах та реакціях держав регіону.

Ключові слова: Японія, Стратегія національної безпеки, ревізія, оборонна сфера, Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

Постановка проблеми. Сучасний перегляд концепції національної безпеки та оборони Японії – це процес, який бере свою основу з історичних даних та подій, а також впливає з нагальних потреб держави. Переживаючи регулярні провокації зі сторони КНР та КНДР, а також споглядаючи на приклад російського повномасштабного вторгнення в Україну, наслідки якого зараз покладені в численні політичні, економічні, гуманітарні та військові реформації, форма безпеки та оборони Японії видозмінюється. Дослідження подібних процесів надає змогу проаналізувати ймовірні курси

комунікації між Японією та державами-союзниками, а також передбачити кроки, які обиратиме держава у спробах закріпити свої позиції в регіоні.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. На момент висвітлення інформації про основні постулати нових Стратегії національної безпеки (СНБ), Стратегії національної оборони (СНО) та Плану розвитку обороноздатності (ПРО) Японії було використано: офіційні документи NSS 2022 р. [8] та 2013 р. [7], NDS [6] та DBP [4], аналітичні веб-статті професора та колишнього заступника міністра оборони з міжнародних справ Японії Hideshi Tokuchi «Japan's New National Security Strategy and Contribution to a Networked Regional Security Architecture» [11], «The basic orientation of Japan's National Security Strategy: International security cooperation with enhanced comprehensive national power» [12], а також статтю «Про нову «Стратегію національної безпеки» Японії тощо» (яп.) від Shigeki Nakamada [10].

На етапі розгляду інформації про фактор та роль Сполучених Штатів Америки у питанні оновлених СНБ, СНО та ПРО Японії було висвітлено: статтю «US welcomes Japan's new security strategy amid power competition with China» від Rabia İclal Turan [9], а переходячи до впливу концепції національної безпеки та оборони Японії на подальші відносини з іншими державами, аналіз джерел узяв свій акцент на: статтю «Rising Military Power Japan Warns of Nuclear Threats Before G7 in Hiroshima» від Tom O'Connor [13] та «China-wary Japan establishes new military base on southwest Ishigaki Island» від Mainichi Japan [5].

Охоплюючи зв'язок із повномасштабним вторгненням Росії в Україну, серед джерел було виділено: статтю «Як війна в Україні змінює Японію. «Жоден інший конфлікт не викликав тут такої реакції» від Гривінського Р. [1], «Україна – Японія: контури перспективної співпраці»

від Гриценко А. [2] та статтю Надзвичайного і Повноважного Посла України в Японії С. Корсунського «Прощай, пацифізм!»: війна Росії проти України змушує Японію озброюватися» [3].

Метою статті є дослідження напрямків політики адміністрації Японії стосовно питань безпеки та оборони, а також їхній вплив на зовнішньополітичну співпрацю на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Оприлюднені 16 грудня 2022 р. нові Стратегія національної безпеки (СНБ), Стратегія національної оборони (СНО) та План розвитку обороноздатності (ПРО) Японії характеризуються безпрецедентним і дуже амбітним набором проєктів, що стосуються оборонних спроможностей Японії. Перш за все, через вторгнення Росії в Україну, напруженості навколо Тайванської протоки та більш провокаційних ядерних і ракетних амбіцій Північної Кореї, СНБ представляє важливий зсув у політиці національної безпеки Японії та ілюструє зростаюче сприйняття загрози у свідомості японського народу [11]. Незважаючи на те, що процес перегляду СНБ розпочався до російського вторгнення в Україну, саме російська інтервенція кинула довгу тінь на перегляд Стратегії. З лютого 2022 року міжнародне співтовариство стало свідком поворотних історичних подій і усвідомило, наскільки важливі самопомога, стійкість і сталість для захисту держав [11, с. 2]. Втім, три основні стовпи політики національної безпеки Японії залишаються практично недоторканими і є чітко визначеними в якості цілей СНО [6]: зміцнення унікальної оборонної архітектури Японії, подальше посилення спільних можливостей стримування і реагування зі сторони японсько-американського альянсу, посилення співпраці з країнами-однодумцями.

До російського вторгнення японці вважали, що їхній союзник США

захистить Японію в будь-якому випадку. Незважаючи на Будапештський меморандум, принципова відмова США від відправки військ в Україну викликала дебати в громадській думці. Японці стали більш прагматично ставитися до союзу зі США і усвідомили важливість зміцнення власних збройних сил [1]. Сьогодні Україна та Японія демонструють обопільний інтерес щодо зміцнення двосторонньої співпраці. Підґрунтям побудови міцного й глибокого партнерства є спільні цінності та виклики, що постали наразі перед державами [2]. За словами Надзвичайного і Повноважного Посла України в Японії С. Корсунського, підтримка України з боку Японії лише зростає. Нові можливості для співпраці в оборонній сфері ще належить вивчити, але відкритість Японії в цьому контексті обіцяє цікаві перспективи. Демократичний світ, невід'ємною частиною якого є Україна, повинен бути здатним захистити себе. Зусилля Японії та співпраця з Україною спрямовані на досягнення цієї мети [3].

США вже виступили із заявою про підтримку нового безпекового документа Японії. У день прийняття нової Стратегії національної безпеки Японії президент США Джо Байден заявив, що «Сполучені Штати підтримують Японію в цей критичний момент», оскільки Вашингтон вітає нову стратегію національної безпеки Японії, що знаменує серйозні зміни в післявоєнній оборонній політиці цієї країни. «Наш альянс є наріжним каменем вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, і ми вітаємо внесок Японії в мир і процвітання», — написав Байден у Twitter [9]. Японії доводиться мати справу з трьома фронтами: Китаєм, який прагне анексувати Тайвань, спираючись на свою величезну економічну і військову міць; Північною Кореєю, яка зміцнює свій ядерний і ракетний потенціал; і Росією, яка є ядерною державою і перебуває у стані

війни з Японією з часів Другої світової війни. Однак переглянута Стратегія національної безпеки визнає наявність можливостей контратаки проти ракетних обстрілів, посиляючись на труднощі ефективного захисту від них, і бере за основу аргументацію, таку як: «Контрудари виконуються як мінімально необхідний захід для самооборони та відповідно до Трьох нових умов застосування сили», і зокрема згадує ракети великої дальності. Іншими словами, обговорюється можливість контратаки ракетами у відповідь на ракетну атаку. Уряд планує мати близько 500 «Томагавків» і близько 1000 вдосконалених ракет типу 12, а також планує розробляти гіперзвукові ракети. Якщо можливості Японії для контратаки будуть доповнені ракетами, які розробляє армія США, очікується, що це посилить стримування Китаю. Що стосується району дислокації ракетного підрозділу, то наприкінці березня 2023 р. в гарнізоні острова Ісігакі було створено новий підрозділ, і зараз є чотири ракетні бази на головному острові Окінава, Амамі Осіма та острові Міяко. Сценарій наявності великої кількості ракет далекого радіусу дії та стримування китайських ракетних атак на морі є контрзаходом у випадку надзвичайної ситуації на Тайвані [5].

Крім того, зростає потреба в подвоєнні оборонних витрат до 2 % ВВП. Хоча мета полягає в тому, щоб побудувати незалежну систему оборони, а не покладатися виключно на США в умовах дедалі складнішого безпекового середовища, розвиток безпекової політики Японії не обмежується зміцненням оборонного потенціалу і збільшенням оборонних видатків. Знову ж таки, акцентуючи свою увагу на значну зміну настроїв населення, більшість підтримує збільшення витрат на оборону, особливо при урахуванні підвищеної вразливості японців від Китаю та Північної Кореї, а також Росії. Втім, важливим виступає

поєднання комплексних політичних заходів, у тому числі й дипломатії.

У Стратегії національної безпеки Японії 2013 р. зазначено: «Ми (японський уряд) сприятимемо співпраці з Росією в усіх сферах, включаючи сфери безпеки та енергетики, і зміцнюватимемо японсько-російські відносини в цілому» [7]. Однак думки японських науковців після початку повномасштабного вторгнення почали збігатися в іншому: «Готовність Росії вдатися до військової сили для досягнення своїх цілей національної безпеки вражає... В останні роки військова співпраця в регіоні змінилася: Китай і Росія активно проводять спільні навчання та тренування навколо Японії, такі як спільна навігація кораблів і спільні польоти бомбардувальників... Зовнішня діяльність і військові тенденції Росії в Індо-Тихоокеанському регіоні, включаючи Японію, відповідають її стратегічному співробітництву з Китаєм. Це серйозна проблема безпеки» [10, с. 15]. Безперечно, вчинені Японією заходи щодо Росії в оновленій СНБ вплинули на реакцію російського уряду щодо постулатів документу. За словами тимчасово повіреного у справах Росії в Японії Геннадія Овечка, Росія відзначає, що «Токіо зміцнює свої відносини з НАТО на багатьох напрямках, виводячи співпрацю на рівень окремого партнерства. Японський уряд проводить політику демонтажу пацифістських положень Конституції, якими Японія пишалася десятиліттями. Ми вважаємо, що уряд прем'єр-міністра Фуміо Кісіді заперечує мирний прогрес, проголошений попередніми поколіннями політиків, і намагається повернути країну на необмежений мілітаристський шлях» [13].

Висновок. Міжнародний порядок стикається з серйозними викликами з огляду на історичні зміни у балансі сил та загострення геополітичної конкуренції. Японія зіткнулася з найскладнішим і найпроблемнішим післявоєнним безпековим середовищем. Навколо держави

відбувається швидке нарощування озброєнь, а тиск з метою односторонньої зміни статус-кво за допомогою сили зростає. Вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року створило реальну загрозу великого військового конфлікту між країнами. Японії доводиться мати справу з трьома фронтами: Китаєм, який прагне анексувати Тайвань, спираючись на свою величезну економічну і військову міць; Північною Кореєю, яка зміцнює свій ядерний і ракетний потенціал; і Росією, яка є ядерною державою і перебуває у стані війни з Японією з часів Другої світової війни. Про обґрунтування необхідності посилення власного стримування та оборони Японії свідчить громадська думка: понад 60 відсотків підтримують можливість контрудару, що здавалося неймовірним навіть десять років тому. Незважаючи на скарги з боку Китаю про те, що ці кроки відображають мілітаризацію Японії і відхід від пацифізму, документ значною мірою зосереджується на стримуванні і його важливості для підтримання миру і стабільності в регіоні, який і без того є високомілітаризованим. Японські офіційні особи підкреслили, що Японія продовжує йти «шляхом мирної держави». Враховуючи виражене невдоволення Китаю і Північної Кореї, партнери в регіоні і Європі вітають кроки Японії. Навіть сусідня Південна Корея, чиї відносини з Японією останніми роками були напруженими, схвалює здатність потенційного контрнаступу як внесок у регіональний мир і стабільність. Звичайно, японсько-американський альянс також відіграє важливу роль у стратегії безпеки Японії. Підтверджуючи відданість США своїм союзникам у регіоні, адміністрація Байдена не приховує своєї зацікавленості у співпраці з Японією задля «посилення можливостей альянсу». Згідно з новою Стратегією національної оборони, оборонні можливості, які Японія планує впроваджувати і зміцнювати, «ще більше

посилять можливості стримування і реагування японсько-американського альянсу, а також зміцнять співпрацю з країнами-однодумцями».

Список літератури:

1. Гривінський Р. Як війна в Україні змінює Японію. «Жоден інший конфлікт не викликав тут такої реакції». *Главком*. 2023. URL: <https://glavcom.ua/longreads/zhoden-inshij-zbrojniy-konflikt-ne-viklikav-tut-takoji-reaktsiji-velika-rozмова-pro-te-jak-japonija-vojuje-za-ukrajinu-938354.html> (дата звернення: 23.04.2024)
2. Гриценко А. Україна – Японія: контури перспективної співпраці. *Національний Інститут Стратегічних Досліджень*. 2022, С. 11–14. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya_150422.pdf (дата звернення: 23.04.2024)
3. Корсунський С. «Прощавай, пацифізме!»: війна Росії проти України змушує Японію озброюватися. *Дзеркало тижня*. 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/international/proshchavaj-patsifizme-vijna-rosiji-proti-ukrajini-zmushuje-japoniju-ozbrojuvatisja.html> (дата звернення: 23.04.2024)
4. Defense Buildup Program of Japan. Ministry of Defense. December, 2022. URL: https://www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/plan/pdf/program_en.pdf (дата звернення: 23.04.2024)
5. Mainichi Japan. China-wary Japan establishes new military base on southwest Ishigaki Island. 2023. URL: <https://mainichi.jp/english/articles/20230316/p2a/00m/0na/023000c> (дата звернення: 23.04.2024)
6. National Defense Strategy of Japan. Ministry of Defense. December, 2022. URL: https://www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/plan/pdf/program_en.pdf

- da/guideline/strategy/pdf/strategy_en.pdf
(дата звернення: 23.04.2024)
7. National Security Strategy of Japan. Ministry of Defense. December, 2013.
URL: <https://www.cas.go.jp/jp/siryou/131217anzenhoshou/nss-e.pdf> (дата звернення: 23.04.2024)
8. National Security Strategy of Japan. Ministry of Defense. December, 2022
URL: <https://www.cas.go.jp/jp/siryou/221216anzenhoshou/nss-e.pdf>
9. Rabia İclal Turan. US welcomes Japan's new security strategy amid power competition with China. Anadolu Ajansı. 2022.
URL: <https://www.aa.com.tr/en/americas/us-welcomes-japans-news-security-strategy-amid-power-competition-with-china/2766025> (дата звернення: 23.04.2024)
10. Shigeki Hakamada (2022). 日本の新しい「国家安全保障戦略」等について (Ніхон но атарасіі кокка андзен хосьоо сенряку тоо нітсуіте, укр. Про нову «Стратегію національної безпеки» Японії тощо). RIPS (Research Institute for Peace and Security), с.1–28.
URL: <https://www.rips.or.jp/jp/wp-content/uploads/2022/12/0f5ec68a06f9ebda7a69af4aa9aa08d0.pdf> (дата звернення: 23.04.2024)
11. Tokuchi Hideshi. Japan's New National Security Strategy and Contribution to a Networked Regional Security Architecture. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. 2023.
URL: <https://www.csis.org/analysis/japans-new-national-security-strategy-and-contribution-networked-regional-security>(дата звернення: 23.04.2024)
12. Tokuchi Hideshi (2023). The basic orientation of Japan's National Security Strategy: International security cooperation with enhanced comprehensive national power. *AJISS-Commentary, The Association of Japanese Institutes of Strategic Studies*. №303. С. 1–6.
URL: https://www.jiia.or.jp/en/ajiss_commentary/2023/06/26/Commentary303.pdf (дата звернення: 23.04.2024)
13. Tom O'Connor. Rising Military Power Japan Warns of Nuclear Threats Before G7 in Hiroshima. *Newsweek*. 2023.
URL: <https://www.newsweek.com/rising-military-power-japan-warns-nuclear-threats-before-g7-hiroshima-1799581> (дата звернення: 23.04.2024)

Urdenko V. V. – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of Odesa I. I. Mechnikov National University.

THE INFLUENCE OF THE FULL-SCALE INVASION IN UKRAINE ON THE FORMATION OF JAPAN'S NATIONAL SECURITY STRATEGY IN THE POLITICAL DISCOURSE

The article is devoted to the issue of the construction and formation of Japan's national security concept at the current stage, taking into account the context of the full-scale Russian invasion of Ukraine. Undoubtedly, rethinking and changing the defense and security strategies of Japan as a participating state in a region that is experiencing stable militarization in the current international environment will cause constant interest from both potential competitor states and analysts and scientists. The author focuses his attention on the changed postulates and reactions of the states of the region.

Key words: Japan, National Security Strategy, revision, defense sphere, Asia-Pacific region.

Рекомендовано до друку – ст. викладач кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій Велика О. В.

Стаття надійшла в редакцію 15.05.2024 р.